

تحلیل فضایی و کالبدی مناطق پر خطر در محلات شهری (مورد مطالعه: شهر بابلسر)

علی اصغر عباسی اسفنجیر^۱

دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۹/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۱/۱۸

چکیده

تحلیل فضایی جرائم با رویکرد کانون‌های جرم خیز به صورت راهکاری مؤثر بر کنترل پیشگیری از جرائم شهری است. لزوم اطلاع و شناخت دقیق از مکان‌ها جرم خیز و زمانهای مسله دار و مشخص نمودن زمان پیک وقوع برخی از جرائم می‌تواند یاری رسان نیروهای امنیتی در سازماندهی مناسب و استفاده بهینه از حداقل نیرو با حداکثر کارکرد را به همراه داشته باشد. پژوهش حاضر با سیاست گذاری‌ها نسبت به کانون‌های جرم خیز شهرها با استفاده از تحلیل فضایی و تأثیر آن در پیشگیری از انواع جرائم شهری می‌پردازد. روش تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ شیوه اجرا، کمی و کیفی است و مطالعه موردی آن شهر بابلسر می‌باشد، روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای، میدانی و توصیفی و تحلیلی بوده و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار GIS است. تطبیق محدوده‌های متراکم جمعیت و محل قرارگیری کانون‌های جرم خیز در سطح شهر بابلسر، نشان داد که بین عامل تراکم جمعیت و وقوع بزهکاری و شکل‌گیری کانون تمرکز جرائم در شهر بابلسر ارتباط و همسویی قابل توجهی وجود دارد. در ارتباط محدوده بلوار ساحلی و پارکینگ صفر تا پنج و محدوده شهرک جوادیه و امامزاده ابراهیم به عنوان محدوده‌های پر ازدحام و متراکم شهر که دارای امکان کنترل می‌باشد مهم‌ترین کانون‌های جرم خیز شهر بابلسر شکل گرفته است. این مناطق بخصوص در محدوده جنوبی و شرقی دارای مشکلات جدی از جمله عدم تعادل ساختاری در زمینه‌هایی چون کوچکی قطعات اراضی و ابعاد کم منازل، کیفیت پایین مصالح و عدم وجود شبکه معابر استاندارد و غیر فنی بودن اکثر ساخت و سازها و کمبود تسهیلات زیر بنایی و همچنین بالا بودن و غیر بومی بودن تعداد جمعیت ساکن در آن می‌باشد که موجب ناپایداری زندگی شهری در این محدوده‌ها شده است (مصادق این قضیه در رابطه با منطقه شرقی بیشتر می‌باشد، به این دلیل که منطقه غربی شهر از ساختار کالبدی مناسب‌تر و همچنین توجه بیشتر به لحاظ کنترل اجتماعی و وجود نیرو برخوردار است.

واژگان کلیدی: پیشگیری از جرم، جرائم شهری، کانون‌های جرم خیز، سیستم تحلیل فضایی، شهر بابلسر

مقدمه

تحلیل‌های فضایی به مدیریت شهری و سایر مسولان ایمنی شهر از جمله مسولان قضایی و انتظامی این مکان را می‌دهد که با اقدامات پیشگیرانه که شامل شناسایی محدوده‌های جرم خیز شهر در آینده و ارائه راهکارهایی برای ایمن سازی و بهبود شرایط فعلی و اقدامات کنترل و درمانی در کانون‌های جرم خیز فعلی که با درک علل بروز جرم از ابعاد مختلف اجتماعی اقتصادی، فرهنگی و کالبدی توأم است، تصمیمات لازم را برای بین بردن و یا کاهش اثرات این عوامل در سطح شهر اتخاذ نمایند. بدیهی است از میان دو روش فوق اقدامات پیشگیرانه به لحاظ اقتصادی، اجتماعی از کارایی بسیار بالاتری برخوردار است. لذا نرم افزار GIS نیازهای مذکور را با ارائه اطلاعات در یک محیط دیداری میسر ساخته به طوری که می‌توان مسائل مختلف را با تشکیل بانک اطلاعاتی در GIS بر روی نقشه پیاده سازی نمود. فن آوری GIS ابزاری را برای کشف روابط جغرافیایی و تجسم آن فراهم می‌کند که در شیوه‌های دیگر امکان پذیر نیست. سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی می‌توانند به عنوان پشتیبانی قدرتمند از مراحل شناخت تا تجربه و تجزیه و تحلیل و تصمیم گیری در زمینه تأمین امنیت به کارگرفته شوند.

بیان مسله

شناخت و کنترل امنیت در شهرها نگاه دقیق و همه جانبه ای را می‌طلبد تا بتوان ابعاد گوناگون امنیت و به کشف ارتباط‌های پنهان میان آن ابعاد در سطوح مختلف پردازد. همچنین با توجه به پیچیدگی مسائل مربوط به امنیت، سیستم های قدیمی جوابگوی تحلیل و ارزیابی مسائل در سیستم‌های شهری نیستند و از آنجا که برنامه‌های امنیت شهری با تحلیل اطلاعات، بررسی و ارزیابی می‌شوند و بخش عظیمی از این اطلاعات فضایی هستند، لذا نرم افزار GIS نیازهای مذکور را با ارائه اطلاعات در یک محیط دیداری میسر ساخته به طوری که می‌توان مسائل مختلف را با تشکیل بانک اطلاعاتی در GIS بر روی نقشه پیاده سازی نمود. فن آوری GIS ابزاری را برای کشف روابط جغرافیایی و تجسم آن فراهم می‌کند که در شیوه‌های دیگر امکان پذیر نیست. سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی می‌توانند به عنوان پشتیبانی قدرتمند از مراحل شناخت تا تجربه و تجزیه و تحلیل و تصمیم گیری در زمینه تأمین امنیت به کارگرفته شوند. به دست آوردن اطلاعات در مورد مکان، نوع جرم، تعداد جرم و همچنین در نظر گرفتن اطلاعات اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و... در محدوده‌های جرم خیز و مسله دار کمک شایانی در تحلیل و سیاست گذاری محدوده آسیب خواهد نمود. تحلیل جغرافیایی کانون‌های جرم خیز، فرآیندهای شناسایی، نمایش و تعیین حدود محدوده‌های تراکم و تمرکز بزهکاری در سطح شهرهاست و بدین طریق سعی می‌شود ضمن شناسایی عوامل این تمرکز اقدام به ارائه راهبردها و سیاست‌های مناسب جمعیت حذف یا کاهش اثر این عوامل نموده و از وقوع انواع بزه در این محدوده‌ها در آینده پیشگیری گردد. (کلانتری، ۱۳۸۰: ۱۸). از دیدگاه جامعه شناسی به جرم بیشتر از آن حیث که تخلف از هنجارهای مقبول اجتماعی یا ارائه هنجارهای مغایر است، نگریسته می‌شود. می‌توان گفت هنگامی که تراکم جمعیت از حدی تجاوز کند افراد فوق العاده پرخاشگر می‌شوند زیرا حداقل سرزمین مورد لزوم جهت شکوفایی شخصی از این رو با گسترش کالبدی و جمعیتی شهرها میزان دراختیارآنان نیست (کی نیا، ۱۳۷۴: ۱۱۶). اصطلاح نقاط جرم خیز یا کانون‌های جرم خیز، بیانگر یک مکان با میزان بالای جرم است. محدوده این مکان

بخشی از شهر، یک محله کوچک و یا چندخیابان مجاور یکدیگر و حتی ممکن است یک خانه و یا مجتمع مسکونی باشد. تعریف دیگر این اصطلاح را معادل مکان‌های کوچک با تعداد جرم زیاد قابل بیش بینی، حداقل در یک دوره زمانی یک ساله دانست (کلانتری، ۱۳۸۰: ۸۵). کانون‌های جرم خیز محدوده‌های مشخص و معینی است که سهم زیادی از کل جرائم در کل محدوده مورد مطالعه را در خود جای داده است (کلانتری و توکلی، ۱۳۸۶: ۴)، در جرم‌شناسی، پیشگیری عبارتست از «به جلوی تبهکاری رفتن» یا استفاده از تکنیک‌های گوناگون مداخله به منظور ممانعت از وقوع بزهکاری است. اگر پیشگیری از تبهکاری متضمن «آگهی دادن» از چیزی است، منحصراً به عنوان یکی از تکنیک‌های ممکنه مداخله است. مثلاً مخاطب قراردادن جمعیت یا بعضی از اشخاص که به علت عدم رعایت بعضی از اقدامات حمایتی در مرض خطر هستند، از مصادیق آگهی دادن است (اکبری، ۱۳۸۰: ۱۴). تحلیل جغرافیایی «کانون‌های جرم خیز» فرآیند نمایش، شناسایی و تعیین حدود محدوده‌های تراکم و تمرکز بزهکاری در سطح شهرهاست و بدین طریق سعی می‌شود ضمن شناسایی عوامل این تمرکز اقدام به ارائه راهبردها و سیاست‌های مناسب جهت حذف یا کاهش اثر این عوامل نمود و از وقوع بزه در این محدوده‌ها در آینده پیشگیری کرد. (Felson, clark, 1998, p.15)، اطلاعات جغرافیایی Gis با داشتن تحلیل‌های مختلف بر روی داده‌ها و استفاده از مدل‌های گوناگون، مانند مدل تحلیلگر فضایی دریافتن بهترین مکان برای کلانتری‌های و دادگستری‌های شهر، در شناسایی یافتن بهترین مسیر در رسیدن به محل وقوع جرم و شناسایی بهترین مکان سرویس دهی مراکز انتظامی در شهر، کاربرد زیادی دارد و استفاده دیگر در مدیریت جرائم شهری، تهیه نقشه جرائم شهری است که در پیش بینی و تحلیل جرائم کاربرد دارد، که می‌تواند پلیس را در خصوص پراحتمال ترین مکان جرم، نوع جرم و ... راهنمایی کند (هندیانی، ۱۳۸۹: ۲۶). کانون‌های جرم خیز می‌توانند براساس الگوهای زمانی ارتکاب جرائم مطالعه گردند، این بررسی بر پایه تغییرات نوع و میزان جرم در بستر زمان براساس معیارهایی چون کشف ارتباط و تغییرات و میزان جرائم ارتکابی یک شهر در فصول مختلف یا ماه‌های مختلف سال، روزهای هفته و ساعات مختلف شبانه روز انجام می‌گیرد. این تحلیل در بسیاری از موارد به شناسایی بهتر نقاط جرم خیز و الگوهای مختلف بزهکاری کمک می‌کند و می‌تواند در پیشگیری جرم به دست اندرکاران قضایی و انتظامی کمک نماید (توکلی و همکاران، ۱۳۸۶: ۷۵). شناخت و کنترل امنیت در شهرها نگاه دقیق و همه جانبه ایی را می‌طلبد تا بتوان ابعاد گوناگون امنیت و به کشف ارتباط‌های پنهان میان آن ابعاد در سطوح مختلف پردازد. همچنین با توجه به پیچیدگی مسائل مربوط به امنیت، سیستم‌های قدیمی جوابگوی تحلیل و ارزیابی مسائل در سیستم‌های شهری نیستند و از آنجا که برنامه‌های امنیت شهری با تحلیل اطلاعات، بررسی و ارزیابی می‌شوند و بخش عظیمی از این اطلاعات فضایی هستند، لذا نرم افزار Gis نیازهای مذکور را با ارائه اطلاعات در یک محیط دیداری میسر ساخته به طوری که می‌توان مسائل مختلف را با تشکیل بانک اطلاعاتی در Gis بر روی نقشه پیاده سازی نمود. فن آوری Gis ابزاری را برای کشف روابط جغرافیایی و تجسم آن فراهم می‌کند که در شیوه‌های دیگر امکان پذیر نیست. سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی می‌توانند به عنوان پشتیبانی قدرتمند از مراحل شناخت تا تجربه و تجزیه و تحلیل و تصمیم گیری در زمینه تأمین امنیت به کار گرفته شوند. به دست آوردن اطلاعات در مورد مکان، نوع جرم، تعداد جرم و همچنین در نظر گرفتن اطلاعات اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و ... در محدوده‌های جرم خیز و مسله دار کمک شایانی در تحلیل و سیاست

گذاری محدوده آسیب خواهد نمود. املاک واقع در حاشیه ساحل بابلسرکه دارای تملک خصوصی هستند به عنوان مامنی برای انجام خلاف و مرکز برخی جرائم تبدیل شده‌اند. که لزوم تأمین امنیت در این مناطق بستگی به میزان دسترسی نیروی‌های امنیتی به این مناطق و میزان آگاهی و دانش آنها از ضریب خطر پذیری این مناطق و با محدوده زمانی وقوع جرم که بیشترین میزان تکرار در آن محدوده داشته، خواهد داشت. این تحقیق به شناسایی و تحلیل نقاط جرم خیز شهرهای استان مازندران در جهت پیشگیری از جرم با استفاده از نرم افزار Gis پرداخته است.

مروری بر ادبیات تحقیق

جرائم شهری

جرائم شهری جرایمی هستند که در محیط شهری روی می‌دهند. منظور از محیط شهری نیز همین مفهوم جغرافیایی و اجتماعی آن است و از این لحاظ شامل حومه شهر و اشخاصی که به طور غیر رسمی در حاشیه شهرها اسکان دارند نیز می‌گردد. در مورد معیارتمایز مناطق شهری، برخی از محققان ۳ معیار مهم، اندازه، تراکم و گوناگونی را مطرح ساخته‌اند. اندازه مهم است؛ چون با افزایش جمعیت، افرادی با همدیگر ارتباط پیدا می‌کنند که هیچ گونه وابستگی به هم نداشته و نسبت به همدیگر غریبه محسوب می‌شوند همین امر منجر به شکل‌گیری طبقات مختلفی، از حیث اجتماعی، میان مردم می‌شود. تراکم فی نفسه عامل آن است که جرایمی ارتکاب یابد که نظیر آن را در محیط‌های غیر شهری نمی‌توان یافت. گوناگونی هم از این حیث که افرادی با ویژگی‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی، اخلاقی و... در کنار هم زندگی می‌کنند، تعیین کننده است؛ زیرا تمام این عوامل و تفاوت داشتن این ویژگی‌های، خود زمینه بروز جرایمی را فراهم می‌سازد که در محیط روستایی نمی‌توان این طبقه بندی و جرائم را تصور کرد. همچنین اگرچه شهرها دارای نقاط کور زیادی بوده و مستعد جرائم بیشتری نسبت به سایر نقاط هستند، اندازه محیط‌های شهری و ناشناس بودن مردم برای همدیگر از جمله دلایل ایجاد دسته بندی‌های مختلف میان مردم در شهرهاست. از دید جرم شناسی، شهرنشینی منجر به ایجاد فرصت‌های بیشتری برای ارتکاب جرم گردیده و فقدان یا ضعف کنترل‌های اجتماعی، زمینه را برای فعالیت‌های مجرمانه بیشتر فراهم می‌سازد و با لحاظ این موضوع که تفاوت در ساختار و مسائل اجتماعی فی نفسه منجر به ارتکاب جرائم گوناگون در مناطق مختلف می‌شود. برای مثال در مناطق شلوغ جرایمی چون سرقت، جیب‌بری و منازعه و در مناطق خلوت جرایمی همچون تجاوز، ضرب و جرح و قتل، شیوع بیشتری دارند. (حیدر زاده؛ ۱۳۹۲؛ ۳-۲). جرم شهری پدیده‌های جرم شناختی و بیشتر اجتماعی است و خود را در اشکال گوناگونی از قبیل وندالیسم (تخریب‌گری) نشان می‌دهد. اما بدین معنا نیست که پای حقوق به میان کشیده نشود. وقتی سخن از جرائم شهری می‌رود حقوق، قبال شهری برتن می‌کند و با این جرائم برخورد می‌کند. به همین منظور باید نظام حقوقی کیفری مناسبی برای جرائم اندیش‌دیده شود تا با تحمیل هزینه‌ها و جریمه‌های سنگین بر مجرمان، از ارتکاب و تکرار جرم پیشگیری به عمل آید. نهادهایی از جمله شهرداری نیز می‌توانند با استفاده از ابزارهایی مانند آموزش شهروندان، در پیشگیری از جرائم شهری نقش مؤثر ایفا کنند. عاوه بر جرائم شهری پاره‌های از تخلفات نیز هستند که در قالب قانون شهرداری پیش بینی می‌شوند؛ بارزترین نمونه این قانون تخلفات ساختمانی است. (رحمت، ۱۳۸۸؛ ۵).

بوم‌شناسی تطبیقی و آسیب‌های شهری

شاید با مطالعه اکولوژی تطبیقی نقش مدیریت و قدرت در نظریه اکولوژیکی به عنوان یک عامل فراموش شده در شکل‌گیری نابرابر محلات بهتر روشن شود. عنوان اکولوژی تطبیقی در سال ۱۹۶۵ بوسیله "اف. آل سوتیزر" به عنوان مدلی برای آگاهی از ساخت اکولوژی بکار گرفته شد. هدف روش تطبیقی آگاهی از تفاوت‌های اکولوژیکی محلات شهری بود. مفاهیم اکولوژی تطبیقی به سرعت از طرف اغلب پژوهشگران و مؤسسات پژوهشی پذیرفته شد. مراد از اکولوژی تطبیقی، بکارگیری اصول و شاخص‌هایی که در شناخت زندگی مردم در محلات مختلف شهری می‌تواند پژوهشگران را یاری دهد.

کیفیت مطالعه در اکولوژی تطبیقی، تاکید بر تجزیه و تحلیل تکنیک‌های جمعیت‌شناسی، اجتماعی، اقتصادی و اطلاعات مربوط به واحدهای مسکونی در یک محله و یک قطعه در یک منطقه شهری و مناطق داخلی شهرها است. از طرفی اکولوژی تطبیقی دگرگونی عوامل و شرایط گوناگون محله‌ای و پایگاه‌های اجتماعی - اقتصادی خانواده‌ها را در یک دوره زمانی مورد مطالعه قرار می‌دهد. تاکید بر این اطلاعات به این دلیل است که این شاخص‌ها می‌تواند مشخصات مناطق مسکونی را به عنوان حوزه‌های اجتماعی شهرها تعیین کند. شاخص‌های مربوط به منزلت اجتماعی و اقتصادی خانواده‌ها با طبقه بندی نیروی کار به نسبت تخصص، سطح تحصیلات، میزان درآمد و بالاخره ارزش واحدهای مسکونی مشخص می‌شود. خانواده‌ها با دارا بودن مشاغل تخصصی، تحصیلات و در آمد بیشتر زندگی در خانه‌های گران قیمت و محلات سالم را ترجیح می‌دهند. کارگران کارهای دستی و بدنی، صاحبان تحصیلات پایین‌تر و درآمد کمتر از روی ناچاری به خانه‌های ارزان قیمت محلات پناه می‌برند، عوامل دیگری نیز در اکولوژی تطبیقی اساس کار قرار می‌گیرد که تفاوت‌های موجود میان خانواده‌ها را در محلات و مناطق شهری مختلف مشخص می‌کند، این تفاوت یابیدر شاخص‌های مربوط به نسبت باروری، تعداد مجردین، نسبت زنان در نیروی کار، میزان زنان بیوه، نسبت مالکیت خانه، جوانی جمعیت و نسبت متاهیلین در سنین جوانی به عنوان پایگاه خانوادگی مورد بررسی قرار می‌گیرد. از نظر سکونت در مناطق مختلف شهری، بخش‌های قدیمی شهرها جمعیت سالخورده‌ای دارند و بخش‌های نوساز بیشتر به گروه سنی جوان و میان سال تعلق دارد (شکویی، ۱۳۷۲؛ ۸۹).

در مطالعه اکولوژی تطبیقی از داخل شهرها که بیشتر روی پایگاه‌های اجتماعی - اقتصادی معیشتی، مشخصات قومی، نژادی، مذهبی و زبانی مناطق و محلات شهری تاکید می‌شود، همواره آسیب‌شناسی اجتماعی فراموش می‌گردد، زیرا تاکنون اطلاعات مربوط به آسیب‌های اجتماعی در سرشماری‌ها، بررسی‌ها و تحقیقات شهری گنجانده نشده است و تنها در سال‌های اخیر است که با توجه به اهمیت یابی آسیب‌شناسی اجتماعی در مطالعات اکولوژیکی بررسی موارد زیر به اکولوژی تطبیقی افزوده شده است. الکلیسم، قتل، ناهنجاری‌های روانی، بی‌ثباتی پایگاه ازدواج، مرگ و میر، بزهکاری جوانان، شیذوفرنی، جرم و جنایت، گناه و فساد، تخریب، کینه توزی با علم و فرهنگ، احرافات اجتماعی، حمله و دستبرد. (شکویی، ۱۳۷۲؛ ۹۰).

پیشگیری از جرم از طریق سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS

در جرم‌شناسی پیشگیری به معنای بکار بردن فنون مختلف به منظور جلوگیری از وقوع بزهکاری است شناخت و

کنترل امنیت در شهرها نگاه دقیق و همه جانبه ایی را می‌طلبد تا بتوانن ابعاد گوناگون امنیت و به کشف ارتباط‌های پنهان میان آن ابعاد در سطوح مختلف بپردازد. همچنین با توجه به پیچیدگی مسائل مربوط به امنیت، سیستم‌های قدیمی جوابگوی تحلیل و ارزیابی مسائل در سیستم‌های شهری نیستند و از آنجا که برنامه‌های امنیت شهری با تحلیل اطلاعات، بررسی و ارزیابی می‌شوند و بخش عظیمی از این اطلاعات فضایی هستند، لذا نرم افزار Gis نیازهای مذکور را با ارائه اطلاعات در یک محیط دیداری میسر ساخته به طوری که می‌توان مسائل مختلف را با تشکیل بانک اطلاعاتی در Gis بر روی نقشه پیاده سازی نمود. فن آوری Gis ابزاری را برای کشف روابط جغرافیایی و تجسم آن فراهم می‌کند که در شیوه‌های دیگر امکان پذیر نیست. سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی می‌توانند به عنوان پشتیبانی قدرتمند از مراحل شناخت تا تجربه و تجزیه و تحلیل و تصمیم گیری در زمینه تأمین امنیت به کارگرفته شوند. به دست آوردن اطلاعات در مورد مکان، نوع جرم، تعداد جرم و همچنین در نظر گرفتن اطلاعات اجتماعی، اقتصادی، کالبدی در محدوده‌های جرم خیز و مسله دار کمک شایانی در تحلیل و سیاست گذاری محدوده آسیب خواهد نمود.

کانون‌های جرم خیز^۱

اصطلاح «کانون‌های جرم خیز» اولین بار توسط؛ شرمن؛؛ کارتین؛ و؛ برگر؛ در سال ۱۹۶۹ و برای تحلیل مکانی مورد استفاده قرارگرفت. این واژه بسیانگر یک مکان یا محدوده جغرافیایی است که میزان بزهکاری در آن بسیار بالا است. حدود این مکان می‌تواند بخشی از یک شهر، یک محله، چند خیابان مجاور و حتی ممکن است یک خانه یا یک مجتمع مسکونی باشد. برخی نیز در تعریف «کانون‌های جرم خیز» آن را معادل مکان‌های کوچک با تعداد جرم زیاد قابل بیش بینی، حداقل در یک دوره زمانی یک ساله دانسته‌اند (Taylor, 1998, p:30). مرکز کاهش بزهکاری متعلق به وزارت انگلستان «کانون هایر جرم خیز» را به شرح ذیل توضیح داده است:

یک ناحیه جغرافیایی که در آن وقوع بزه از حد متوسط بالاتر است و یا ناحیه‌ای که وقوع بزهکاری در آن نسبت به توزیع جرم در کل ناحیه متمرکزتر است. مطابق این تعریف کانون‌های جرم خیز محدوده‌های مشخص و معینی است که سهم زیادی از کل جرائم در کل محدوده مورد مطالعه را در خود جای داده است (کلانتری، توکلی، ۱۳۸۹؛ ۴)

"کلارک" نیز کانون‌های جرم خیز را محدوده‌هایی می‌داند که نسبت به محدود ههای دیگر مردم برای درخواست کمک، بیشتر با پلیس تماس می‌گیرند. از نظر او کانون‌های جرم خیز می‌توانند میزان جرائم محلی را افزایش دهند. (Felson, clark, 1998, p. 15)

با در نظر گرفتن تعاریف فوق می‌تواند دریافت تحلیل جغرافیایی «کانون‌های جرم خیز» فرآیند نمایش، شناسایی و تعیین حدود محدوده‌های تراکم و تمرکز بزهکاری در سطح شهرهاست و بدین طریق سعی می‌شود ضمن شناسایی عوامل این تمرکز اقدام به ارائه راهبردها و سیاست‌های مناسب جهت حذف یا کاهش اثر این عوامل نمود و از وقوع بزه در این محدوده‌ها در آینده پیشگیری کرد. در نگاه نخست به نظر می‌رسد مطالعه محدوده‌های جرم خیز صرفاً

¹. Hotspts, hot crime spots, crime generators

نمایش جغرافیایی نحوه توزیع اعمال مجرمانه می‌باشد و اغلب این تصور پدید می‌آید که این شناسایی قبلاً نیز توسط نیروهای پلیس به شکل تجربی صورت گرفته است و یا حداقل دست اندرکاران انتظامی با مطالعه نوع و میزان بزهکاری در حوزه فعالیت خود می‌توانند مکان‌های آلوده‌تر را تشخیص دهند. اما نکته حائز اهمیت این است که در تحلیل‌های مکانهای جرم خیز اولین گام شناسایی و تشخیص این محدوده‌ها است. گام بعد تشخیص عوامل و دلایل مختلفی است که به جرم خیزی این محدوده‌ها کمک نموده است. پس از آن مبارزه با این عوامل و پاک با شرایط کالبدی، اجتماعی و فرهنگی صورت می‌گیرد. تحلیل مکان‌های جرم خیز این فرصت را فراهم می‌آورد تا پلیس بتواند سریعتر و موثرتر نسبت به بزهکاری واکنش نشان دهد و نسبت به کشف جرم و تعقیب و دستگیری مجرمین عمل نماید. از آنجا که الگوهای فضایی توزیع بزهکاری تحت تأثیر نوع کاربری اراضی و ویژگی‌های کالبدی یا جمعیتی می‌باشد و این عوامل در شکل‌گیری کانون‌های جرم خیز تأثیر می‌گذارد، لذا یکی دیگر از جنبه‌های اهمیت تحلیل این است که به کمک آن می‌توان نسبت به تغییر این شرایط و ویژگی‌ها، احیا و طراحی مجدد فضاها اقدام نمود و از طرفی برخی موانع و شرایط بازدارنده برای بزهکاری ایجاد کرد و بدین وسیله ضمن افزایش سطح امنیت اجتماعی در استفاده از امکانات و منافع صرفه جویی شده و جامعه نیز سهل‌تر راه سلامت را در پیش خواهد گرفت اصطلاحات فرعی دیگری نیز در ارتباط با کانون‌های جرم خیز ارائه گردیده است.

پیشینه تحقیق

توکلی و کلانتری (۱۳۸۶) در تحقیقی به بررسی شناسایی و تحلیل کانون‌های جرم خیز شهری پرداختند. نتایج نشان داد که کانون‌های جرم خیز می‌توانند براساس الگوهای زمانی ارتکاب جرائم مطالعه گردند، این بررسی بر پایه تغییرات نوع و میزان جرم در بستر زمان براساس معیارهایی چون کشف ارتباط و تغییرات و میزان جرائم ارتكابی یک شهر در فصول مختلف یا ماه‌های مختلف سال، روزهای هفته و ساعات مختلف شبانه روز انجام می‌گیرد. این تحلیل در بسیاری از موارد به شناسایی بهتر نقاط جرم خیز و الگوهای مختلف بزهکاری کمک می‌کند و می‌تواند در پیشگیری جرم به دست اندرکاران قضایی و انتظامی کمک نماید.

بی‌نا (۱۳۸۰) مطالعی با عنوان طرح پیشگیری از جرم در معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا پرداخت. نتایج نشان داد که در واقع، محلات و مناطق مختلف یک شهر از لحاظ بزهکاری با یکدیگر متفاوت بوده، بعضی از آنها جرم خیزتر از بقیه هستند. بنابراین احتمال بزهکاری افرادی که در محله‌های پرجمعیت و فقیرنشین شهرها یا در آلودگی‌ها و زاغه‌های حاشیه شهرها با حداقل امکانات رفاهی زندگی می‌کنند، به مراتب بیش از افرادی است که در محلات کم‌جمعیت و مرفه شهرها سکونت دارند.

کلارک در سال ۱۹۸۰ در یکی از مطالعات خود با عنوان پیشگیری از پیشگیری از جرم موقعیتی، کانون‌های جرم خیز را محدوده‌ای می‌داند که نسبت به محدوده‌های دیگر، مردم برای درخواست کمک بیشتر با پلیس تماس می‌گیرند. از نظر او کانون‌های جرم خیز می‌تواند میزان جرائم محلی را افزایش دهد در پایگاه اینترنتی وزارت کشور انگلیس نتایج چندین مطالعه تحقیقی است که در سال ۱۹۹۰ در بخش کریدون جنوب شرق لندن انجام گرفته است، نتایج تحقیقی فوق ایشان می‌دهد ۱۸٪. کل سرقت‌های انجام شده در این محدوده تنها در ۶٪. از کل بخش فوق متمرکز شده است. (Clarke, 1980)

پژوهشی دیگر مطالعه جرائم مرتبط با مشروبات الکلی در مرکز شهر ناتینگهام می‌باشد که در سال ۲۰۰۴ انجام شده است. در این تحقیق راهبردهای مورد استفاده در کشور انگلیس برای کاهش بزهکاری در مرکز شهر و نواحی تجاری آن مورد بررسی قرار گرفته است، این تحقیق نشان می‌دهد، افزایش تعامل و مشارکت بین پلیس و مدیریت مشروب فروشی‌ها و مراکز مصرف مشروب الکلی (عشرتکده‌ها) و حضور و مراقبت بیشتر پلیس می‌تواند موجب کاهش بزهکاری در این محدوده‌ها گردد. علاوه بر پژوهش‌های موردی فوق عموماً طی ۱۰ سال اخیر کتب و مقالات زیادی حاوی پژوهش پیرامون رویکرد کانون‌های جرم خیز به رشته تحریر در آمده است و تقریباً در اکثر کشورهای توسعه یافته چون ایالات متحده، انگلستان، استرالیا، کانادا، فرانسه، آلمان و... تحقیقاتی پیرامون این موضوع انجام شده است. در این میان مطالعات براتینگهام در ۱۹۹۹، اک و همکارانش در ۲۰۰۰، اسپیلمن در سال ۱۹۹۵، وایزبرد، لوم و یانگ در ۲۰۰۴ بیشتر قابل توجه است. بنابراین همان طور که ملاحظه می‌گردد گرچه از زمان اولین پژوهش پیرامون محدوده‌های جرم خیز شهر تا مقطع کنونی حدود بیست سال می‌گذرد، این موضوع عرصه میدان عمل نوینی را برای پژوهشگران جرم شناسی، مراکز پلیس و تشکیلات قضایی در جهت کاهش نرخ بزهکاری فراهم آورده است و راهگشای دست اندرکاران و مسولان در امر امنیت شهری برای اتخاذ راهبردهای مناسب پیشگیری از جرم و کاهش بزهکاری توفیق گردد.

کلاتری در سال ۱۳۸۱ در یکی از پژوهش‌های خود این گونه به این موضوع دست یافته است که افزایش جرم و جنایت رابطه مستقیمی با افزایش تراکم جمعیت دارد.

فرضیه‌ها

فرضیه اول: به نظر می‌رسد افزایش دوره‌ای جمعیت در فصول خاص و ایام تعطیل منجر به افزایش بروز جرم می‌گردد. (به لحاظ زمانی).

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد میزان وقوع جرم در سواحل و مناطق ساحلی بیشتر از سایر مناطق دور از ساحل باشد (به لحاظ مکانی).

روش شناختی تحقیق

نوع تحقیق حاضر کاربردی می‌باشد و در تدوین این تحقیق از روش‌های توصیفی - تحلیلی و اسنادی - پیمایشی استفاده می‌شود. از روش اسنادی و مطالعه‌ی کتابخانه‌ای برای جمع آوری دیدگاه‌ها، نظریات و تجربیات موجود استفاده خواهد شد تحلیل جغرافیایی کانون جرم خیز با استفاده از نرم افزار GIS فرآیند شناسایی، نمایش و تعیین محدوده‌های تراکم و تمرکز بزهکاری در سطح شهرها را آسان نموده است که برای تجزیه و تحلیل اطلاعات این پژوهش از نرم افزار GIS استفاده می‌شود.

شهر بابلسر با مساحت ۱۳۵۰ هکتار در ۳۰° ۳۹' ۵۲" درجه طول جغرافیایی و ۳۶° ۴۳' درجه عرض جغرافیایی قرار دارد. این شهر در گرانه‌های جنوبی دریای خزر و حد انتهایی دلتای رودخانه بابلرود قرار گرفته و ویژگی‌های جغرافیایی آن متأثر از این دو عامل می‌باشد. در حد شمالی این شهر دریای خزر، حد شرقی آن شهر بهنمیر، حد غربی آن شهر فریدونکنار، حد جنوبی آن شهرستان بابل قرار گرفته است. این شهر در فاصله ۶۲ کیلومتری ساری بعنوان

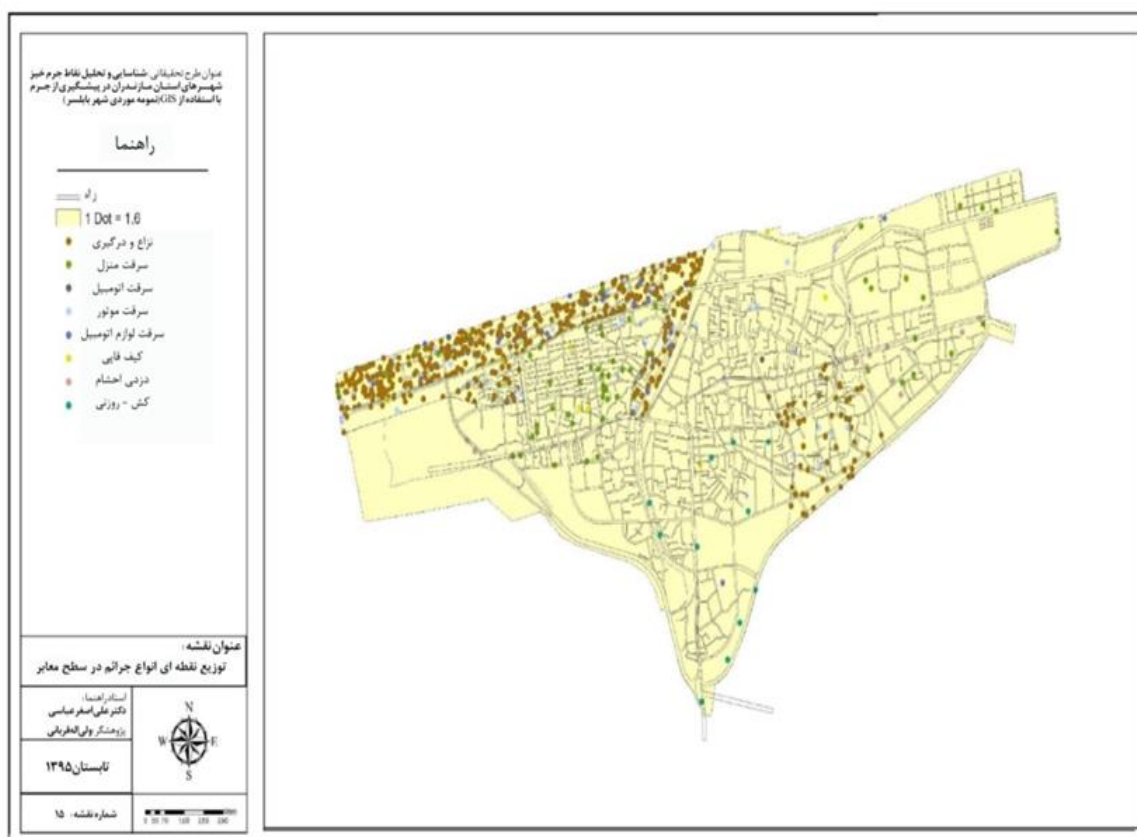

مرکز استان قرار گرفته است. همچنین شهر بابلسر در ۲۴۹ کیلومتری شمال شرق استان تهران قرار گرفته است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ شهر بابلسر دارای جمعیت معادل ۵۰۴۷۷ نفر می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰) که نسبت به دوره پیش با جمعیت ۴۰۶۳۰ نفر دارای نرخ رشد معادل ۱/۲۳٪ می‌باشد. بر اساس موقعیت ویژه شهر به لحاظ ساحلی بودن، دارای نوعی نقش قالب توریستی و در عین حال دارای نقش مکمل دانشگاهی می‌باشد. اگرچه این دوخصیصه تعیین کننده نقش شهر بوده است در کنار آن مشاغل کشاورزی، صیادی، صنایع و معادن و خدماتی به حساب می‌آید. براساس برآورد صورت گرفته در آینده‌ای نه چندان دور شهر به لحاظ موقعیتی گرایش به تمرکز مشاغل خدماتی خواهد داشت.

تحلیل یافته‌ها

بررسی ترکیبی جرائم و مناطق تحت خطر بروز انواع جرائم در بابلسر

همانگونه که در نقشه شماره ۱ نمایش داده شده است تمامی مناطقی که جرائم در آن رخ می‌دهد بصورت یک نقشه ترکیبی به منظور مشخص نمودن مناطق جرم خیز ترسیم شده است.

نقشه شماره ۱: نقشه ترکیبی، توزیع نقطه‌ای انواع جرائم در سطح معابر شهر بابلسر

منبع: نگارندگان

هر جرم به تناسب مقتضیات خود و شرایطی که برای آن باید فراهم شد محدوده خاصی را در بر گرفته‌اند و منطقه خاصی را با توجه به تمامی عوامل نامبرده در مطالب ذکر شده قبلی به خود اختصاص داده است، همانگونه که در

تصویر بالا مشاهده می‌شود بیشترین میزان پراکندگی جرائم مورد بررسی در شهر بابلسر شامل قسمت غربی شهر بالاخص محدوده ساحلی می‌شود. این مناطق همهان مناطقی هستند که از سوی مدیران شهری به عنوان محلی برای اسکان مسافران در نظر گرفته شده است، همچنین مناطق ساحلی از بیشترین میزان جذب به لحاظ گردشگر و به عنوان مکانی تفریحی و توریستی برخوردار می‌باشد، که می‌توان از آن به عنوان یکی از دلایل بالا بودن میزان پراکنش جرم در محدوده ساحلی نام برد. جدا از محدوده ساحلی شامل بلوار ساحلی که پارکینگ صفر تا نه را شامل می‌شود، محدوده خیابان شریعتی، خیابان فلسطین، محدوده شهرک شهید میرزایی، شهرک قائم و شهرک آزادگان را از جمله نواحی پر خطر دیگر در قسمت غربی شهر بابلسر به حساب آورد.

میزان کلی پراکنش جرم در قسمت شرقی بیشتر می‌توان محدوده محلات امامزاده ابراهیم و حاشیه آن، محلات جوادیه، شهرک جوادیه و حاشیه جنوبی خیابان شهید بهشتی محدوده پل شازده تا سه راه دانشگاه را نام برد.

مرکز متوسط جرم

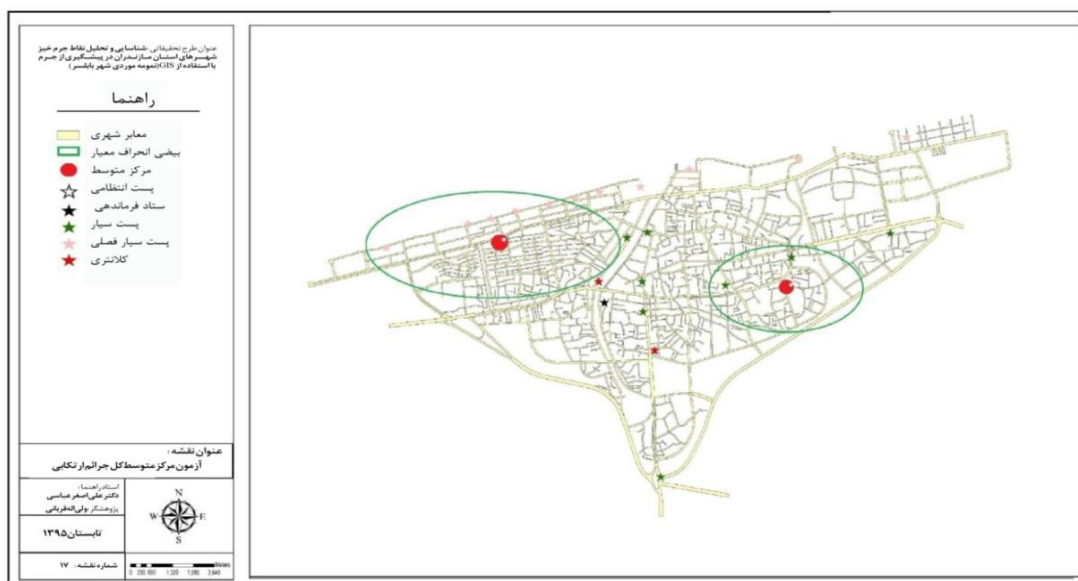
نقطه مرکز متوسط را می‌توان به عنوان معیاری تقریبی برای مقایسه توزیع فضایی انواع گوناگون جرم با برای بررسی وقوع یک نوع جرم خاص در دوره‌های زمانی مختلف به کار گرفت. اندازه گیری جابجایی فضایی یک نوع جرم خاص از این جمله است. در نقشه شماره ۲ مرکز متوسط مکان‌های وقوع جرائم مورد بررسی در شهر بابلسر نشان داده شده است که این تحلیل حاوی نتایج زیر است:

مرکز متوسط جرائم نسبت به توزیع و پراکندگی نقاط جرم در سطح شهر محاسبه می‌شود. مرکز متوسط کل جرائم ارتكابی در شهر بابلسر را می‌توان بصورت تقریبی در دو قسمت غربی منطبق با بخش مرکزی بلوار ساحلی و در قسمت شرقی منطبق با بخش مرکزی بلوار ساحلی با اندکی تمایل به سمت جنوب مشاهده نمود.

مرکز متوسط در قسمت شرقی شهر عمدتاً، مناطق بی بی سرروضه، امامزاده ابراهیم و شهرک جوادیه را شامل می‌شود که نقطه ثقل این تمرکز جرم در محدوده امامزاده ابراهیم واقع شده است، همچنین مرکز متوسط در قسمت غربی شهر مناطق شهرک ساحلی، شهرک قائم، شهرک آزادگان و بلوار ساحلی را شامل می‌شود که میزان تمرکز جرم در حد فاصل شهرک ساحلی و شهرک آزادگان در بخش جنوبی و پارکینگ پنچ و شش در بخش شمالی در بالاترین حد خود قرار دارد.

مرکز متوسط جرائم مرتبط با مواد مخدر نسبت به مرکز کل جرائم ارتكابی دیگر در سطح شهر تمایل به سمت شرق و شمال غرب دارد، که قسمت شمال غرب بالاخص سواحل به عنوان محلی مناسب و آشنا برای مشتریان دائمی خرید و فروش مواد مخدر محسوب می‌شود. از مهمترین دلایل تمایل به مرکز متوسط جرم خرید و فروش مواد مخدر به این سمت، وجود منطقه پرتراکم ساحلی به عنوان محلی مناسب برای عرضه مواد مخدر می‌باشد که البته از تراکم بالای جمعیت بالاخص در فصول تعطیل سال برخوردار می‌باشد.

مرکز متوسط جرائم مربوط به انواع سرقت بالاخص سرقت منزل و اتومبیل تمایل بسیار بالایی به سمت محدوده غربی شهر دارد، تراکم جمعیت در ایام تعطیل و بالاتر بودن وضعیت مالی ساکنین محدوده غربی را می‌توان از جمله علل آن ذکر نمود.

نقشه شماره ۲: مرکز متوسط مربوط به کل جرائم ارتكابی در شهر بابلسر

منبع: نگارندگان

توزیع فضایی نوع و میزان جرائم براساس عناصر خاص کالبدی

در این مبحث به منظور تشریح توزیع فضایی محل وقوع جرائم مرتبط با انواع جرائم در کاربری‌ها و عناصر کالبدی خاص در شهر بابلسر با نظر گرفتن تحلیل توزیعی - نقطه‌ای نقاط جرم خیز شهر و کانون آلوده به جرائم در شهر بابلسر، برخی هسته‌های مرتبط با وقوع جرم در شهر بابلسر براساس این عناصر کالبدی تشریح شده است:

میدان‌های شهر

در حاشیه‌های میدان‌های اصلی شهر و خیابان‌های مجاور آن که محل تلاقی با این میدان‌ها است و از ساعت‌های اولیه صبح تا پاسی از شب مملو از جمعیت می‌باشد و جزء نقاط پرتراکم و شلوغ و پررفت و آمد شهر می‌باشند، مکان‌های مناسبی برای بروز کجروی‌های اجتماعی است. به نظر می‌رسد در محدوده و پیرامون این گره‌های شهری، هسته‌های جرم خیزی در خصوص جرائم مرتبط با برخی سرقت‌های جزئی از جمله کیف قاپی و کش روزنی بویژه در فاصله میدان شهرداری تا میدان بسیج شکل گرفته است. هرچند نوع و میزان ناهنجاری در فواصل هر یک از میدان‌ها متفاوت می‌باشد. در مجموع فاصله میان دو میدان شهرداری تا میدان گل از جمله شلوغ‌ترین و پرتراکم‌ترین مسیرها در شبکه ارتباطی اصلی شهر به حساب می‌آید و بالا رفتن میزان جمعیت و تراکم، منطقه مورد نظر را مستعد بروز برخی جرائم خاص از جمله سرقت می‌نماید.

از مشخصات مشترک این میداين و خیابان‌ها محل تلاقی آنها، شلوغی رفت و آمد زیاد، تعداد قابل توجه دستفروشان و افراد بیکار ولگرد، محل پیاده و سوار شدن مسافری درون شهری (برون شهری عدم تجانس عابری اعم از زن و مرد، پیر و جوان، بومی و غیر بومی و تماس بیشتر شهروندان در این محدوده‌ها می‌توان اشاره نمود که ساختار فضایی پیچیده و ناهمگونی را بر این بخش حاکم نموده است و موجب شده تا امکان کنترل رسمی (و غیررسمی) فعالیت‌های غیرقانونی افراد به حداقل برسد.

معابر و تقاطع‌ها

تعداد قابل توجهی از جرائم در سواحل، خیابان‌های اصلی و برخی خیابان‌های فرعی و تقاطع‌های شهر بابلسر رخ داده است. عدم تراکم فعالیت‌ها در بخش‌هایی از شهر و یا تردد حجم وسیع از شهروندان و بالا بودن تراکم جمعیت و همچنین عدم نظارت صحیح و اصولی نیروهای انتظامی و وجود فرصت‌های مناسب کجروی در این محدوده‌ها باعث شده است تا افراد کج رو این مکان‌ها را برای عمل غیرقانونی خود برگزینند. به عنوان مثال محدوده خیابان اصلی فلسطین و یا بلوار شهید علیزاده از جمله مناطق اصلی پرخطر و یا مناطقی چون خیابان امامزاده ابراهیم بالاخص محدوده پشتی این خیابان و یا محدوده خیابان گلچین صحرا از جمله مناطق فرعی پرخطر به حساب می‌آیند.

کاربری‌های تفریحی و گذارندن اوقات فراغت

پارک‌ها، فضاهای سبز و برخی کاربری‌های شهر بابلسر که به عنوان مکان‌های تفریح و محل گذارندن اوقات فراغت مورد استفاده شهروندان بابلسری و یا مسافران فصلی قرار می‌گیرد، از طرف برخی افراد کجرو مناسب ارتکاب جرم تشخیص شده است. از جمله مهم‌ترین این محدوده‌ها می‌توان به پارک شورای شهر، ساحل سنگی، محدوده پارک شادی در فواصل میان پارکینگ یک و دو، محدوده بلوار ساحلی شامل پارکینگ صفر الی چهار و که محلی برای اسکان مسافران فصلی در نظر گرفته شده است اشاره نمود. در این مکان‌ها بیشتر جرائم مربوط به اعمال منافعی عفت، درگیری‌های فردی و یا دسته جمعی، سرقت‌های جزئی انجام می‌شود، همچنین در رابطه با مواد مخدر، سرویس‌های بهداشتی واقع در این مناطق به عنوان مکانی برای مصرف کنندگان مواد مخدر که بیشترین میزان ثبت پرونده مصرف مواد مخدر را هم شامل شده‌اند محسوب می‌شوند.

محدوده‌های مسکونی

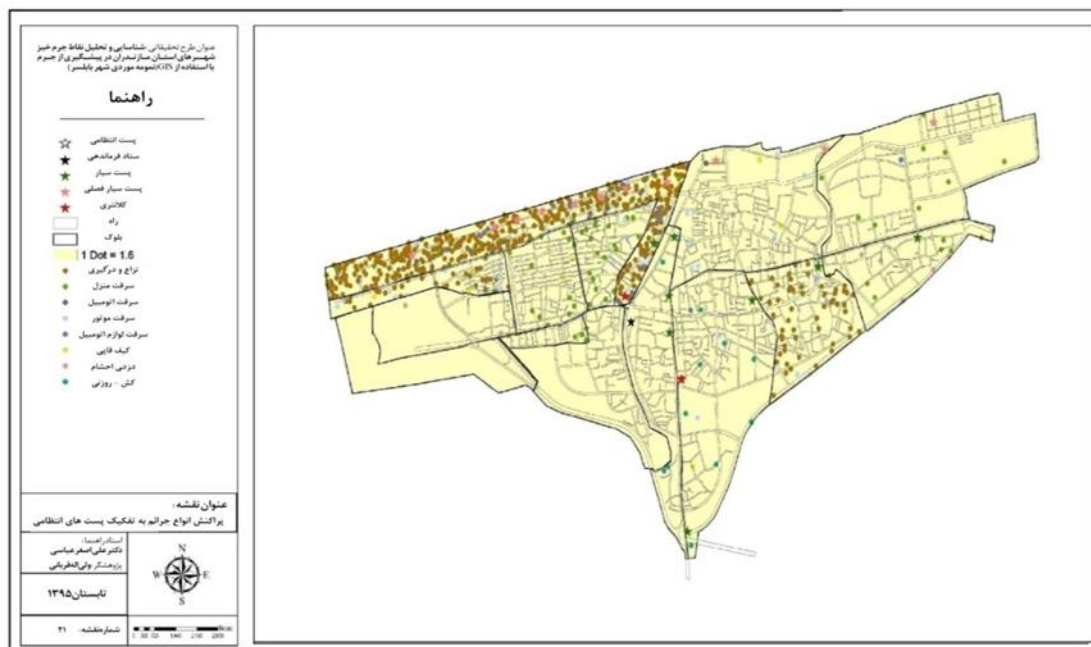
تعداد زیادی از جرائم مربوط به انواع سرقت در خارج از محدوده سکونت مجرمین و یا در برخی موارد در حوالی آن رخ داده است که به طور کلی در نقاط خاصی از شهر پراکنده است (همانگونه که در نقشه کلی جرائم آمده). مهم‌ترین کانون‌های جرم خیز انواع جرائم مورد بررسی در سطح شهر بابلسر در رابطه با همه جرائم از الگوی خاصی تبعیت نمی‌کند. از جمله این مناطق پرخطر که احتمال وقوع جرم در آن بسیار زیاد می‌باشد می‌توان به محدوده بلوار ساحلی که پارکینگ‌های صفر تا نه را شامل می‌شود و همچنین خیابان شریعتی، خیابان فلسطین در قسمت غربی شهر و نواحی خیابان‌های فرعی منشعب از خیابان شریفی، خیابان شهید بهشتی در محدوده پل شازده به بعد و خیابان امام خمینی نام برد. از جمله محلات پرخطر در قسمت‌های مختلف شهر بابلسر که می‌توان از آنها یاد کرد، محدوده مسکونی واقع در نوار ساحلی، حاشیه مسکونی جنوبی بلوار ساحلی، منطقه شهرک‌های فرهنگ شهر، شهرک شهید میرزایی و بالاخص شهر آزادگان نام برد که بالاترین آمار تکرار انواع جرائم بخصوص سرقت‌ها را شامل می‌شوند، از جمله محلات پرخطر دیگر در قسمت شرقی محلات امامزاده ابراهیم (ع)، محلات جوادیه و منطقه میاندهشت را نام برد. نکته قابل ذکر اینکه میزان تکرار جرم در ناحیه شرقی قابل قیاس با آمار مشابه جرم در سمت غربی شهر نمی‌باشد.

مراکز مذهبی

مساجد، امامزاده‌ها و به طور کلی ابنیه‌های مذهبی از دیگر مکان‌های مناسب فعالیت افراد کجرو تشخیص داده شده است. از جمله مهم‌ترین این مکان‌ها می‌توان به امامزاده ابراهیم و بی بی سرروزه اشاره نمود. در امام زاده ابراهیم بیشتر جرم خرید و فروش و استعمال مواد مخدر در سرویس‌های بهداشتی به وقوع پیوسته است که در روزهای پایانی هفته مخصوصاً پنج‌شنبه‌ها جرائمی چون کیف‌قاپی و سرقت‌های جزئی را نیز می‌توان به آنها اضافه نمود. از آنجا که این مکان‌ها محل مراجعه مردم مختلف بوده و نیز دارای جاذبه معماری می‌باشد که به طور مثال می‌توان به محل دفن امامزاده ابراهیم اشاره نمود که طبق روایتی سرآن امام در آنجا دفن می‌باشد و طبق روایتی دیگر این محل نطفه اولیه تشکیل شهر بابلسر بوده است اشاره نمود که به جهت نوع معماری و قدمت تاریخی این محل، ترغیب‌کننده افراد برای تجمع در آن می‌شود که این مکان را برای بزهکاری و سواستفاده افراد فرصت طلب مناسب می‌کند.

پراکندگی انواع جرائم و توزیع فضایی آن

با توجه به آمار و نقشه‌های موجود و علیرغم اینکه آمار مربوط به جرائم شهر غیر ساحلی دیگری برای مقایسه آمار تطبیقی وقوع جرم میان شهر ساحلی و غیر ساحلی در دست نبوده ولی باتوجه به مدارک و مشاهدات و همچنین مطالعات قبلی محقق اینگونه به نظر می‌رسد که جرائم وقوع دیافته در شهر بابلسر به لحاظ نوع و شکل جرم تفاوتی با شهرهای دیگر استان نداشته است و تنها تفاوت آن تکرر و فراوانی برخی جرائم خاص بوده که البته این امر نیز به دلیل تفاوت جمعیتی شهرستان بابلسر نسبت به شهرهای پرتراکم‌تر اطراف آن بوده است.

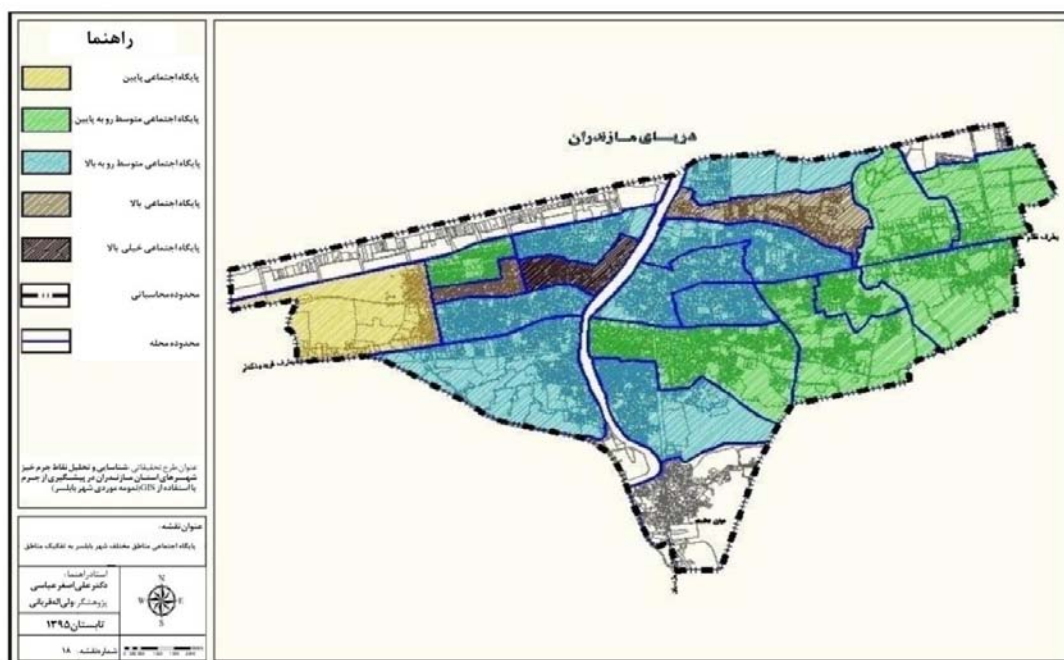

تنها نقطه تفاوت مناطق ساحلی و به تناوب آن شهرهای واقع در نوار ساحلی با شهرهایی که از نعمت ساحل محروم بوده‌اند در این است که دریا و بطورکلی سواحل تنها به عنوان عاملی در جهت جذب مسافران غیربومی و بومی،

بصورت دوره‌ای در فصول خاص جاذب مسافران بین استانی و یا غیر دوره‌ای جاذب مسافران درون شهری و یا بین شهری بومی بوده است. به این معنی که عامل ساحل الزاماً به معنی وجود جرائم خاص نمی‌باشد و تنها مورد اختلاف این مناطق به شهرهای غیر ساحلی در بروز برخی از جرائم از جمله منکراتی بوده است که به دلیل برخورداری شهر بابلسر از مناطق تفریحی واقع در سواحل جاذب جمعیت جوان بوده که از جمله تبعات آن نیز بروز جرائم منافی عفت بوده است.

توزیع فضایی محل وقوع جرائم با توجه به پایگاه اجتماعی و فرهنگی ساکنین

با توجه به نقشه پایگاه اجتماعی طبقات مختلف شهری که در صفحه بعد آمده است می‌توان این گونه استنباط نمود که، بصورت کلی در مناطقی که ساکنین آن به لحاظ موقعیت اجتماعی از پایگاه پایین و یا وضعیت متوسط رو به پایین برخوردار بوده‌اند میزان بروز برخی جرائم همچون سرقت، شرارت و جرائم مربوط به مواد مخدر از درصد بالاتری برخوردار بوده‌اند، از جمله مناطق مذکور می‌توان به محلات: حاشیه علوم پایه، جواهری، قائمیه، جوادیه، بی بی سرروضه، همت آباد واقع در منطقه شرقی و محدوده ۲۷ هکتاری شهرک ساحلی در منطقه غربی را نام برد، با توجه به نقشه میزان اجاره بها که در بالا نیز آمده است می‌توان مشاهده نمود که اکثریت قریب به اتفاق ساکنین این مناطق از میانگین درآمدی پایینی برخوردار بوده‌اند.

البته این بدان معنی نیست که در مناطقی که از محدوده در آمدی بالا و یا پایگاه اجتماعی بالاتری برخوردار بوده‌اند جرمی اتفاق نیافتاده و یا جرمی در این محلات ساکن نمی‌باشد بلکه نوع و میزان جرائم با توجه به مناطق مختلف تغییر می‌یابد. منطقه‌ای که از پایین‌ترین پایگاه اجتماعی برخوردار بوده است شامل محدوده ۲۸ هکتاری شهرک آزدگان و شهرک فرهنگیان واقع در منتهی الیه غربی شهر بوده که از احتمال بروز جرائمی چون نزاع و درگیری‌های

فردی و یا دسته جمعی، سرقت موتورسیکلت و کیف قاپی، بخصوص در محدوده شهرک آزادگان برخوردار بوده است. می‌توان اینگونه استنباط نمود که در مناطقی که به لحاظ پایگاه اجتماعی و یا در امدی از درجات متوسط و یا متوسط رو به بالا برخوردار بوده‌اند میزان بروز برخی جرائم بالاخص سرقت منزل، کیف قاپی و کش روزنی در سطح بالاتری قرار داشته و بالعکس این قضیه یعنی مناطقی که شامل محدوده اجتماعی متوسط رو به پایین بوده‌اند بیشتر به پایگاهی برای مجرمین مواد مخدر و یا انواع سارقان خرده پا تبدیل شده‌اند.

آزمون فرضیه

فرضیه اول: به نظر می‌رسد افزایش دوره‌ای جمعیت در فصول خاص و ایام تعطیل منجر به افزایش بروز جرم می‌گردد. (به لحاظ زمانی).

اساس این فرضیه بر مبنای وجود رابطه بین افزایش تراکم جمعیت و افزایش میزان بزهکاری می‌باشد برای آزمون این فرضیه در شهر بابلسر ابتدا ویژگی‌های دو کانون اصلی جرم خیز شهر بابلسر یعنی دو منطقه مشخص شده در نقشه آزمون مرکز متوسط واقع در شرق و غرب به عنوان اصلی‌ترین مراکز بروز جرم نمایش داده شد و از آن نام برده شده. با توجه به جمعیت ثابت شهر و در نظر گرفتن مسافران فصلی که در فصول تعطیل به شهرآیند، این گونه برآورد شده است که در فصول تعطیل در حالت خوش بینانه جمعیت بابلسر به بیش از ده برابر جمعیت موجود خود می‌رسد و این درحالی است که باید میزان جمعیت بومی شهرستان‌های مجاور را نیز در روزهای آخر هفته در نظر گرفت که به جمعیت مذکور افزوده می‌شود، این امر موجب گردیده تا به موازات افزایش جمعیت در واحد سطح، سطح اصطکاک اجتماعی و رفتاری و منافع ساکنین بیشتر شده و میزان بزهکاری درون این مناطق افزایش قابل ملاحظه‌ای پیدا نماید. علیرغم اینکه جمعیت افزایش قابل ملاحظه‌ای می‌یابد ولی میزان نیروهای کنترل کننده در همان حد ایام غیر تعطیل باقی می‌ماند و با وجود در نظر گرفتن تدابیر خاص کنترلی باز هم با کاهش حضور نیروهای امنیتی مواجه می‌شودم که کاهش میزان نیرو بصورت مستقیم بر کاهش کنترل و افزایش میزان اصطکاک و در نهایت افزایش جرم تأثیری مستقیم دارد، اما گاهی این تمرکز نیرو در برخی نقاط منجر به کاهش توجه به دیگر نقاط می‌شود، به عنوان مثال؛ انجام طرح‌های ساحلی و تجمع مسافران در سواحل و حاشیه آن نیازمند اتخاذ این تصمیمات خاص کنترلی و جایگزینی مناسب ماموران می‌باشد که البته این امر انجام می‌شود و اتخاذ این تصمیم باعث می‌گردد که بخش اعظمی از نیروهای انتظامی یعنی نزدیک به ۵۵٪ از آنها در این نواحی مستقر شده و یا درحال گشت زنی در نواحی ساحلی باشند که یکی از توابع آن می‌تواند کاهش کنترل بر روی دیگر قسمت‌های شهری باشد. بنابراین، فشار جمعیت و ازدحام آن یکی از موانع مهم کنترل (رسمی و غیر رسمی) در این محدوده‌ها می‌باشد که به عنوان عاملی مثبت در جهت بروز جرم و ناهنجاری عمل نموده است.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد میزان وقوع جرم در سواحل و مناطق ساحلی، بیشتر از سایر مناطق دور از ساحل باشد. اساس این فرضیه بر این مبنا می‌باشد که آیا با فاصله گرفتن از سواحل میزان وقوع جرم کاهش خواهد یافت یا خیر و این که آیا وجود ساحل تأثیری در افزایش جرم دارد؟

از بین شهرهای توریستی، شهرهای واقع در نوار ساحلی با موقعیت جغرافیایی مناسب پلاژها و تاسیسات وابسته به آن از موقعیت خاصی بهره مند اند، شهر بابلسر که از آن جمله می‌باشد، به دلیل موقعیت طبیعی و برخورداری از مناظر زیبا (ساحل زیبای دریای خزر، رودخانه بابل رود که از وسط شهر عبور کرده و زیبایی خاصی را برای آن به ارمغان آورده و در کنار این عوامل وجود آب و هوای مساعد و... از مناطق جاذب گردشگران و سیاحان داخل و خارج کشور می‌باشد. این شهر جهت رفع نیازهای شهروندان و مسافران به کاربری‌های مختلفی تقسیم شده که برای توریستی جزئی از آن به حساب آمده که بشتر این کاربری‌ها در طول ساحل پراکنده شده‌اند.

از میان جرائم مورد بررسی و انتخاب شده که تحلیل توزیعی و پراکنش جرم بر روی آنها انجام شد، رقمی در حدود ۶۸،۰۶ درصد از جرائم در امتداد سواحل و حاشیه جنوبی قسمت شمال غربی شهر واقع شده‌اند، به این معنی که بیش از نیمی از جرائم در سواحل و یا در مناطق واقع در حاشیه آن رخ داده‌اند. ذکر این نکته ضروری است که جرائم مرتبط با نزاع و درگیری‌های فردی و یا دسته جمعی رقم بالایی را به خود اختصاص داده بودند، یعنی می‌توان اینگونه عنوان نمود که بیشترین کانون‌های جرم خیز شهر بابلسر در امتداد سواحل و مناطق گردشگری متببط و وابسته به سواحل گسترش یافته است.

بیشترین میزان پراکنش جرائم در قسمت ساحلی بالاخص سواحل شمال غربی و محدوده‌های مسکونی نزدیک به سواحل که از حجم اسکان و تمرکز بالای مسافران به لحاظ مکان‌گزینی از سوی تصمیم‌گیران شهری است متمرکز شده است. البته میزان بروز جرم نه تنها در سواحل بلکه در برخی محدوده‌های پرازدحام و متراکم شهر که جهت اسکان مسافران و بافاصله اندکی از ساحل در نظر گرفته شده‌اند و در برخی موارد ساختار کالبدی مناسب با امکان کنترل کمتر می‌باشد نیز شکل گرفته است. از جمله مناطق مذکور که به لحاظ نظارت مأمورین در سطح قابل قبولی از کنترل قرار دارد می‌توان به خیابان فلسطین و یا حاشیه شرقی خیابان بابلرود اشاره نمود. مناطق نامبرده علیرغم فاصله از دریا و سواحل با وجود اینکه به عنوان مکانی غیر ثابت و خارج از طرح‌های دولتی برای اسکان مسافران می‌باشند ولی بازهم علیرغم امنیت بالای حاکم در این مناطق شاهد بروز سطوحی از جرائم خاص در آن‌ها می‌باشیم. با توجه به مطالب فوق و با در نظر گرفتن نحوه توزیع جغرافیایی کانون‌های جرم خیز در سطح شهر بابلسر و با در نظر گرفتن ویژگی‌های جمعیتی محدوده‌های متراکم بزهکاری، تراکم جمعیت در واحد سطح و همچنین نسبت وقوع جرم به بخش‌های مختلف شهر می‌توان اینگونه نتیجه گرفت که در برخی موارد تراکم جمعیت در محدوده‌های جغرافیایی تسهیل‌کننده وقوع بزهکاری و در برخی دیگر از موارد نقش مانع و بازدارنده را در برابر بروز جرم ایفا می‌کند، که البته در رابطه با شهر بابلسر عامل ساحل و امکانات گردشگری جمعیت و میزان جرم می‌باشد که با توجه به هر دو نقشه مذکور می‌توان این‌گونه دریافت که رابطه مستقیمی میان عامل جرم، تراکم جمعیت، وقوع بزه و دوری از سواحل وجود دارد.

بنابر آمار موجود و با توجه به نقشه کلی پراکنش جرائم و همچنین آمار ۶۸،۰۶ درصدی احتمال وقوع جرم در سواحل شهری اینگونه استنباط می‌گردد که علیرغم وجود طرح‌های مختلف سالم‌سازی و همچنین حضور فیزیکی مستقیم و یا غیر مستقیم نیروهای انتظامی، با نزدیک شدن به سواحل میزان بروز جرم افزایش می‌یابد، که از جمله مهمترین دلایل این امر می‌توان به تراکم بیش از حد جمعیت در ناحیه ساحلی اشاره نمود.

با توجه به مطالعه ذکر شده فرضیه دوم که بیانگر افزایش بروز جرم با نزدیکی به سواحل بوده است، در سایه‌ای از ابهام مورد تأیید قرار می‌گیرد به این معنی که بروز جرم دارای ارتباط مستقیمی با تراکم جمعیت می‌باشد و یافته‌ها اینگونه نشان داده است که هرچا میزان جمعیت در حد بالایی بوده در آنجا جرمی نیز رخ داده، می‌توان اینگونه بیان نمود که سواحل تنها به عنوان یک پتانسیل جاذب قدرتمند گردشگر نقش متمرکز نمودن جمعیت را ایفا می‌نماید و چه بسا در صورت وجود عاملی دیگر که بتواند این نقش تمرکز را ایفا نماید، نقش سواحل در حاشیه قرار بگیرد.

جرایم مرتبط با مواد مخدر

- ۱- افزایشی از مناطق مرکزی شهر بابلسر به سمت مناطق حاشیه‌ای.
- ۲- بالاترین حد ناهنجاری نسبت به مواد مخدر در بخش شمال غربی و در مرتبه بعد در بخش جنوب شرقی شهر.
- ۳- فروش و استعمال مواد مخدر در مراکز تفریحی؛ پارک شورای شهر و ساحل سنگی در قسمت شرقی و پارک شادی در محدوده پارکینگ یک تا دو، همچنین فروش و استعمال مواد مخدر در سرویس‌های بهداشتی این فضاها.
- ۴- کانون‌های جرم خیز مواد مخدر در کاربری‌های مسکونی؛ محدوده پشت امامزاده ابراهیم در قسمت شرقی و شهرک آزادگان همچنین محدوده پارکینگ‌های صفر تاسه در قسمت غربی شهر.

جرایم مرتبط به انواع سرقت

- ۱- بیشترین میزان محدوده خیابان‌های فلسطین، شریعتی، گلچین صحرا و بلوار ساحلی بالاخص محدوده پارکینگ‌های صفر تا پنج شهر بابلسر.
- ۲- افزایش میزان وقوع سرقت منزل با فاصله گرفتن از سواحل و بالاخص تمایل به سمت جنوب قسمت غربی شهر یعنی در محلاتی چون کتی بن، شهرک ساحلی، شهرک میرزایی، شهرک قائم.
- ۳- افزایش میزان وقوع جرم کیف قاپی در میدان‌ها؛ محدوده میدان شهرداری تا میدان گل به دلیل بیش از حد مسافران و یا افراد بومی.

جرایمی مرتبط به نزاع و درگیری

- ۱- افزایش نزاع و درگیری‌های فردی و یا دسته جمعی در مناطق پرجمعیت و جاذب مسافران یعنی در امتداد سواحل و بلوار ساحلی.
- ۲- محدوده خیابان‌ها فلسطین، شریعتی، گلچین صحرا و بلوار ساحلی بالاخص محدوده پارکینگ‌های صفر تا پنج
- ۳- مرکز متوسط کل جرائم.
- ۴- مرکز متوسط کل جرائم انجام شده در سطح شهر بابلسر؛ دو نقطه اصلی منطبق با بخش جنوب شرقی و شمال غربی شهر بابلسر.
- ۵- تمایل بیشتر مرکز متوسط جرائم در قسمت شمال غربی نسبت به مرکز کل جرائم ارتكابی در امتداد طول سواحل.

بحث و نتیجه گیری

طبق بررسی‌های انجام گرفته بزه قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر یکی از مهمترین جرائم ارتكابی شهر بابلسر می‌باشد که بیشترین آمار دستگیر شدگان جرائم دیگر همچون انواع سرقت نیز کسانی هستند که به دلیل ارتكاب

یکی از جرائم مرتبط با مواد مخدر دستگیر و راهی زندان شده‌اند. متأسفانه این معضل، موجب بروز مشکلات متعدد و تحمیل هزینه‌های غیرقابل جبران مالی، جانی و روحی بر این شهر گردیده است. از جمله مسائل قابل ذکر دیگر وجود سواحل باز و آزاد که در دسترس عموم مردم قرار دارند و همچنین امتداد شهرها در طول سواحل نمی‌تواند به عنوان چالشی برای شهرهای برخوردار از ساحل، از جمله شهر مورد مطالعه محسوس گردد، بلکه عامل ساحل به عنوان یک پتانسیل طبیعی فقط نقش متراکم نمودن جمعیت در یک منطقه خاص را برعهده دارد، همچنین ذکر این نکته ضروری است که وجود سواحل نقش چندانی در تغییر نوع جرم ندارند. بنابر مراتب فوق مهم‌ترین نتایج پژوهش حاضر با موضوع پیشگیری از جرائم شهری و سیاست گذاری نسبت به کانون‌های جرم خیز شهرها با استفاده از تحلیل فضایی (نمونه موردی شهر بابلسر) به شرح زیر می‌باشد:

- توزیع فضایی محل وقوع جرائم مرتبط با مواد مخدر در شهر بابلسر و مهمترین هسته‌ها، کانون‌های جرم خیز جرائم مرتبط با مواد مخدر در این شهر به شرح زیر می‌باشند:

- نحوه پراکندگی محل ارتکاب جرائم مرتبط با مواد مخدر در سطح شهر نشان دهنده این نکته است که فراوانی جرائم مرتبط با مواد مخدر با روندی افزایش از مناطق مرکزی شهر به سمت مناطق حاشیه‌ای و ساحلی روبرو می‌باشد و حد ناهنجاری در بخش شرقی و در مرتبه بعد در بخش شمال غربی شهر و محدوده ساحلی رخ داده است، میزان بروز جرم در منطقه شرقی در کل فصول سال از روندی تقریباً ثابت پیروی کرده است و اینگونه به نظر می‌رسد که بیشتر فروشندگان مواد مخدر که خود نیز به نوعی مصرف کننده مواد مخدر نیز بوده‌اند. نقش واسطه پخش را در این منطقه نیز به عهده داشته‌اند، در خصوص مناطق ساحلی که بیشتر مختص سواحل شمال غربی و حواشی آن (پلاژها و برخی نواحی مسکونی حاشیه‌ای) می‌شوند. فروش مواد مخدر در شش ماهه ابتدایی سال بخصوص در فصل تابستان دارای روند افزایشی بوده است. منطقه مرکزی شهر به لحاظ کنترل اجتماعی شدید از کمترین میزان وقوع جرائم مرتبط با مواد مخدر برخوردار بوده است.

- در بررسی زمان وقوع جرائم مشخص گردید که دو عامل زمان ارتکاب و تراکم جمعیتی منطقه از جمله آیت‌های اصلی در افزایش و یا کاهش میزان جرائم بوده‌اند و هرکدام به نحوی، در بروز نوعی خاص از جرائم دخیل بوده‌اند به این معنی که برخی جرائم در ساعات اوج تراکم جمعیت و در مکانهای پر رفت و آمد و همراه با تراکم بالای جمعیت رخ می‌دهد تا دسترسی راحت به مشتریان دائمی و فرار به موقع و سریع از دست مأمورین امکانپذیر باشد و برخی دیگر در ساعات کم تراکم صورت پذیرفته‌اند، همچنین برخی دیگر از جرائمی چون درگیری‌های فردی و یا دسته جمعی رابطه مستقیمی با تراکم جمعیت داشته است به این معنی که با افزایش جمعیت میزان ناهنجاری‌ها نیز افزایش می‌یابد. از سوی دیگر حجم بیشتر فعالیت‌های نیروی انتظامی و پلیس مبارزه با مواد مخدر در ساعات کار طی روز انجام می‌گیرد و هم این امر موجب می‌شود تعداد جرائم کشف شده و ثبت شده در ساعات روز بیشتر از جرائم ارتكابی در شب باشد.

- بررسی زمان وقوع جرائم مرتبط با انواع جرائم ارتكابی در محدوده شهر بابلسر حاکی از اینست که جرائم انجام شده در رابطه با انواع سرقت‌های مربوط به موتور، لوازم و قطعات اتومبیل، کیف قاپی، جیب بری و کش روزنی در فصول تعطیل (شش ماهه اول سال) محدوده زمانی ساعات بین یازده الی دوازده و سی دقیقه صبح و نوزده الی

بیست و سی دقیقه شب را شامل می‌شده‌اند، که از آن میان جرائم مربوط به کیف قاپی و جیب‌بری بالاترین احتمال وقوع را از میان انواع سرقت‌های ذکر شده داشته‌اند، در نقطه مقابل وقوع برخی دیگر از جرائم مربوط به انواع سرقت از جمله سرقت منزل و اتومبیل بیشتر محدوده زمانی انجام می‌گرفته که تراکم جمعیت به کمترین میزان خود می‌رسیده است (محدوده زمانی نیمه شب و قبل از صبح). جرائم دیگری همچون درگیرهای فردی و یا نزاع‌های دسته جمعی از الگوی زمانی خاصی تبعیت نکرده و تنها رابطه مساوی با تراکم جمعیت داشته‌اند به این معنی که با افزایش تراکم جمعیت، احتمال وقوع این ناهنجاری‌ها افزایش می‌باید.

پیشنهادها

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، پیشنهادهای کاربردی بشرح ذیل ارائه می‌گردد:

- ۱) لزوم طراحی واحدهای یکدست از لحاظ ارتفاع و متناسب با هم در سلامت محلات.
- ۲) توانمندسازی و ساماندهی محدوده‌هایی که از بالاترین احتمال بروز جرم برخوردارند، بالاخص سواحل بابلسر.
- ۳) کنترل مناسب پارک‌ها و فضاهای عمومی از جمله پارک شورای شهر، پارک شادی و پارک ساحل سنگی.
- ۴) برنامه ریزی مناسبی در جهت طراحی مکان جدید پست‌ها انتظامی.
- ۵) کنترل مناسب پارک‌ها و فضاهای عمومی بابلسر به وجود ایستگاه‌های ثابت انتظامی در محدوده‌های نامبرده در جهت جلوگیری از تجمع برخی افراد فرصت طلب و سودجو.
- ۶) استفاده از فن آوری سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی GIS در مراکز انتظامی و بهره‌مندی از قابلیت‌های آن در زمینه کشف جرم، تهیه ایجاد بانک اطلاعاتی زمین مرجع در خصوص تمامی جرائم، تعقیب و دستگیری مجرمین و تشخیص و کنترل مکان‌های بالقوه جرم خیز. همکاری متقابل ارگان‌های انتظامی و دانش‌آموختگان فعال در حیطه سیستم اطلاعات جغرافیایی به جهت تهیه نقشه‌های مکانی و زمانی جرائم مختلف در راستای شناسایی کانون‌های جرم خیز شهری.
- ۷) بوجود آوردن بانک اطلاعات جرم خیزی به تفکیک مناطق مختلف.
- ۸) لزوم فرهنگ رسانی دقیق و مؤثر برای مردم بومی و مسافران فصلی و آگاه بخشی آنها به لحاظ وجود برخی مسائل و مشکلات امنیتی.
- ۹) افزایش همکاری میان مردم و ماموران و همچنین طرح اتاق‌های فکر با شرکت اقشار تحصیل کرده و فعال در حیطه جرم شناسی تصمیم‌گیرندگان شهری و بالاخص برنامه ریزان.
- ۱۰) افزایش میزان پست‌های سیار موتورسوار به دلیل سهولت بیشتر در رفت و آمد و دسترسی به مناطق تنگ و احیاناً غیرقابل دسترس بوسیله اتومبیل‌های گشتی، با توجه به نکات گفته شده در قبل، اکثر سرقت‌ها با استفاده از موتورسیکلت صورت گرفته است.
- ۱۱) همکاری متقابل نیروی انتظامی و مدیران شهری به لحاظ مشخص نمودن مناطق ویژه اسکان مسافران و جلوگیری نیروی انتظامی از استقرار مردم در مراکز خارج از طرح‌های اسکان.

منابع

- اکبری، لیلا (۱۳۸۰). بررسی شیوه‌های پیشگیری از بزهکاری کودکان و نوجوانان در قواعد و اسناد بین‌المللی، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق دانشگاه تهران.
- ادیبی‌سعیدنژاد، فاطمه و عظیمی، آزاده (۱۳۹۰)، تبیین امنیت در محیط‌های شهری بر مبنای پارامترهای کالبدی و طراحی شهر بابلسر، فصلنامه آمایش محیط، شماره پانزدهم.
- بی‌نا (۱۳۸۰)، طرح پیشگیری از جرم، تهران معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا، اداره کل مطالعات طرح پیشگیری؛ ص ۸۴
- حیدر زاده، زهرا (۱۳۹۲). دستیابی به امنیت پایدار شهری در محلات ناامن با رویکرد **cpred** (نمونه موردی: محله جوادیه شهر بجنورد)، همایش ملی معماری و شهرسازی و توسعه پایدار با محوریت از معماری بومی تا شهر پایدار (مشهد)، ص ۲-۳.
- رحمت محمد رضا (۱۳۸۸). دانشجوی دکتری جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد علوم و تحقیقات تهران «مدیریت پیشگیری از جرم در بستر طراحی شهری»، باید و نبایدها.
- شکویی، حسین (۱۳۷۲)، جغرافیای اجتماعی شهرها، اکولوژی اجتماعی شهر، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- شکویی، حسین (۱۳۷۵)، دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، جلد اول، تهران: انتشارات سمت.
- صالحی محمد (۱۳۸۷). ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن - مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
- طوسی عزیز (۱۳۷۶). جرائم و شهرنشینی، ماهنامه دادرس، ۲ شماره، ص ۹۳.
- علیزاده عباس (۱۳۹۱). طراحی و اصلاح فضاهای شهری در پیشگیری از وقوع جرائم در تهران.
- کلانتری، محسن (۱۳۸۰). بررسی جغرافیایی جرم و جنایت در مناطق شهر تهران، پایان نامه دکتری، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- کلانتری، محسن؛ توکلی، مهدی (۱۳۸۶)، شناسایی و تحلیل کانون‌های جرم خیز شهری، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، نشریه پلیس نیروی انتظامی، سال دوم، چاپ دوم، ص ۴.
- کی‌نیا، مهدی (۱۳۷۴)، مبانی جرم‌شناسی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، جلد دوم، ص ۱۱۶.
- گسن، ریموند (۱۳۷۴)، جرم‌شناسی نظری، ترجمه مهدی کی‌نیا، تهران: انتشارات مجد.
- Taylor, R.b. (1998) **crime and small scale places: What we know, what we can-**
- Prevent, (1997). and what else we need to know crime and place: plenary papers of the
- Felson, M. clarke, R.V(1998). **Oppourtunity makes the thiet practival thery for crime prevention.**
- Police Research series paper98.** Home office